

Діалектологія і соціолінгвістика

Кредити та кількість годин:

денна форма 4 ЄКТС; 120 годин: 24 лекційні, 36 практичних і 60 самостійна робота; залік

I. Опис навчальної дисципліни

Сучасна українська літературна мова, сформувавшись на основі наддніпрянського говору південно-східного наріччя, увібрала в себе елементи північного (поліського) й південно-західного діалектів. Атлас української мови засвідчує, що українська мова не обмежена лише територією сучасної України, а сягає окремих місцевостей сусідніх держав. Розмежування діалектних і соціолектних (суржику, аргю, сленгу, жаргону) явищ дає можливість усвідомити розвиток різних мовних стихій – територіальних і соціальних. Російсько-українська війна спричинила міграцію українців як усередині країни, так і за її межі, що призвело до взаємодії діалектів, соціолектів та різних мовних світів – українського та іншомовного. Щоб уміло аналізувати сучасну соціолінгвальну ситуацію, варто усвідомити чинники, які її породили. Уміння описувати діалектні особливості відкриє таємниці багатьох українських народних пісень та інших жанрів фольклору. Знання з дисципліни допоможуть зрозуміти, навіщо в українських діалектах вісім голосних фонем, чому в лемківському говорі сталий наголос, а люди, які живуть над Дністром, люблять шепелявити?.. Загалом діалектологія і соціолінгвістика дасть змогу усвідомити, до чого призводить перемикання мовних кодів, і яке значення мови у свідомості народу загалом та субетносу зокрема.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомити студентів із понятійним апаратом, теоретичними положеннями й методологічним підґрунтям діалектології і соціолінгвістики, сформувати розуміння діалектного та соціолектного членування української мови, окреслити фонетичні, граматичні, лексичні особливості говорів і наріч української мови.

Навчальна дисципліна «Діалектологія і соціолінгвістика» формує такі загальні та фахові компетентності, передбачені освітньою програмою:

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку філології, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні;
- здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;
- здатність збирати, аналізувати, систематизувати, інтерпретувати й критично осмислювати мовні та літературні факти;

- здатність вільно оперувати спеціальною термінологією традиційних і сучасних напрямів лінгвістики та літературознавства для розв'язання професійних завдань.

III. Результати навчання

Зважаючи на ОПП «Українська мова, література, комунікація», вивчення цієї дисципліни передбачає такі програмні результати навчання:

- розуміти та критично осмислювати фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства й інтегрувати набуті знання в професійну діяльність;
- характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції української філології, уміти застосовувати їх у професійній діяльності;
- збирати, аналізувати, систематизувати, інтерпретувати й порівнювати факти мови та мовлення, використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання.

IV. Програма навчальної дисципліни (структура дисципліни)

№	Тема дисципліни
1.	Українська діалектологія як наука. Літературна мова і діалекти.
2.	Історія діалектного членування української мови. Територія поширення діалектних груп і говорів української мови.
3.	Фонетичні особливості діалектного мовлення.
4.	Діалектні відмінності в граматиці.
5.	Лексико-фразеологічні особливості українських наріч.
6.	Методи діалектологічних досліджень. Транскрибування діалектного мовлення.
7.	Моноговіркове мовлення: методологія збирання та опису.
8.	Соціолінгвістика як наукова дисципліна: основні напрями і тенденції розвитку.
9.	Соціальна диференціація мови. Соціальна обумовленість мовної еволюції.
10.	Мовна ситуація. Білінгвізм і диглосія.
11.	Сучасна мовна ситуація в Україні. Мовна політика.
12.	Мовна особистість як соціокультурний феномен.
13.	Соціальні діалекти в системі української національної мови.
14.	Методи збирання й аналізу соціолінгвістичних даних.

